

10. Огієнко І. Творімо українську культуру всіма силами нації! Ще раз про наші завдання / І. Огієнко // Наша культура. – 1935. – Кн.6. – С.339.
11. На Восточных Окринах // Варшавский голос. – 1921. – 5 июля. – С.3.
12. Национальная политика Радянского союза // Боротьба. – 1933. – 22 жовтня. – С.2–3.

## References

1. Baran Z. Widrodzhennja i stanovlennja Pol's'koji derzhavy. 1918–1921 rr. / Z. Baran. – L'viv: Red.–vyd. viddil L'viv's'kogo universytetu, 1995. – 54 s.
2. Jarosch B. Totalitarnyj rezhym na zachidnoukrains'kych zemljach 30–50-ti roky XX stolittja (istoryko-politologitschnyj aspekt) / B. Jarosch. – Luc'k: «Nadstyr'ja», 1995. – 176 s.
3. Krasivs'kyj O. Schidna Galycschyna i Pol'scha w 1918–1923 rr.: Problemy wzajemowidnosyn / O. Krasivs'kyj. – K.: Wyd.–wo UADU, 1998. – 304 s.
4. Centralnyj derzhavnyj istorychnyj archiv Ukrainy, m. Lviv. – F.182 («Tovaristvo im. M. Kachkovskogo»). – Op.1. – Spr.360 (Lystuvannja z archiwom ta wojewodstwom u m. L'wowi pro widkryttja nowych tschytalen' towarystwa, 1924–1929 rr.). – 65 ark.
5. Tam samo. – Spr.433 (Lystuvannja z Krakivs'kym wojewodstwom pro aprobaciju statutnych dokumentiw, 1927–1935 rr.). – 47 ark.
6. Derzhavnyj archiv Ternopil's'koji oblasti. – F.231 («Ternopil's'ke povitove starostvo»). – Op.1. – Spr.62 (Zvit pro dijalt'nist' Ternopil's'koji filiji «Obshestva im. M. Katschkovskogo», 1929–1934 rr.). – 57 ark.
7. Jak moskwofilij zasnovujut' tschytal'ni Katschkovs'kogo na Lemkivschyni? // Dilo. – 24 ljutogo 1934. – S.4–5.
8. Galuschyns'kyj M. Polityka w osviti, tschy osvita w polityci? / M. Galuschyns'kyj // Dilo. – 1930. – 20 kvitnja. – S.1–2.
9. Polozhenye na kresach // Wolynskoe slovo. – 1924. – 12 fevralja. – S.4.
10. Ogijenko I. Tvorimo ukrains'ku kul'turu vsima sylamy naciji! Sche raz pro naschi zavdannja / I. Ogijenko // Nascha kul'tura. – 1935. – Кн.6. – С.339.
11. Na Wostotschnych Okraynach // Warschavskij golos. – 1921. – 5 ijulja. – С.3.
12. Nacional'na polityka Radjans'kogo sojuzu // Borot'ba. – 1933. – 22 zhovtnja. – S.2–3.

**Lukashiv V. Ja.**, candidate of Historical, Ternopil national pedagogical university of the name of Volodymyr Hnatyuk (Ukraine, Ternopil), terr87lukaschiv@gmail.com

#### Cooperation «Association named after M. Kachkovsky» with the Polish administration in Western Ukraine in the interwar period

*The process of cooperation moskwofile cultural and educational organizations – «Association named after M. Kachkovsky» with Polish occupation authorities in Western Ukraine in the mentioned chronological framework. Activities of the institutions developed in difficult conditions of national and cultural life in the Ukrainian part of the Second Polish Republic. Analyzes the political tactics of the association regarding government interwar Poland. The process of providing a variety of preferences Polish administration of Western lands for the «Association named after M. Kachkovsky» to increase confrontation in Ukrainian associations. The influence of the Polish–Moskwofile cooperation in the process of cultural and educational development of Western Ukraine.*

**Keywords:** «Association named after M. Kachkovsky», Western Ukraine, moskwofile, Polish administration, interwar period.

**Лукашів В. Я.**, кандидат исторических наук, Тернопольский национальный педагогический университет им. Владимира Гнатюка (Украина, Тернополь), terr87lukaschiv@gmail.com

#### Сотрудничество «Общества им. М. Качковского» с польской администрацией в Западной Украине в межвоенный период

*Исследован процесс развития сотрудничества московфильской культурно-просветительной организации – «Общества им. М. Качковского» с польской оккупационной властью в Западной Украине в указанных хронологических рамках. Деятельность институции развивалась в сложных условиях национально-культурной жизни украинцев в составе Второй Речи Посполитой. Проанализирована политическая тактика общества по отношению к правительству межвоенной Польши. Освещен процесс предоставления различных предпочтений местной администрацией западноукраинских земель для «Общества им. М. Качковского» с целью нарастания противостояния в украинском обществе. Доказано влияние польско-московфильского сотрудничества на процесс культурно-просветительского развития Западной Украины.*

**Ключевые слова:** «Общество им. М. Качковского», Западная Украина, московфильство, польская администрация, межвоенный период.

\* \* \*

УДК 930.1(497.2)(092)

**Безверха В. М.**,  
аспірантка кафедри всевітньої історії,  
Кіровоградський державний педагогічний університет  
ім. Володимира Винниченка (Україна, Кіровоград),  
bezverha@mail.ua

#### Постать В. Н. ЗЛАТАРСКИ В ІСТОРИОГРАФІЇ

*Одним із основоположників болгарської історичної науки є Васил Ніколов Златарски. Його творчість припадає на кінець XIX – початок XX ст., що співпаде з періодом розбудови молодого болгарської держави. В. Златарски одним із перших підняв питання щодо походження болгар, їхньої економічної, політичної та культурно-релігійної історії. Не дивлячись на вагомий внесок в розвиток науки, творчість та особистість В. Златарски залишаються маловивченими. У статті здійснена спроба проаналізувати стан дослідження постаті В. Н. Златарски в сучасній історіографії. Автором розглянуті всі публікації, присвячені науковцю, що вийшли протягом 1925–2008 рр. Серед них біографічні публікації Я. Бідло, М. Андреевої, Ю. Трифонова, Д. Кларка та ін. Особливе місце в дослідженні особистості В. Златарски відведено мемуарам дочки вченого – К. Златарски-Тодорової.*

**Ключові слова:** В. Златарски, історія Болгарії, історіографія, мемуари.

Серед болгарських вчених кінця XIX – початку XX ст. особливе місце посідає історик Васил Златарски. Славу йому принесла тритомна праця «История на българската държава през средните векове». Наукова спадщина В. Златарски налічує понад двісті наукових праць, значна кількість яких присвячена середньовіччю Болгарії, історії Візантії, давній нумізматиці та археології. Історик є яскравим представником позитивізму, він активно займався проблемами соціальної, етнічної, релігійної, політичної та економічної історії Болгарії. А його обґрунтування гунської концепції походження болгар викликало як підтримку, так і критику, з боку наукового середовища. Крім наукової діяльності В. Златарски активно займався громадською та просвітницькою роботою. Сьогодні В. Златарски по праву називають одним із батьків болгарської історичної науки, а його ім'я носить один із навчальних закладів у Софії. Незважаючи на досягнення в науці, на активну участь у культурному житті Болгарії, постать В. Златарски залишається малодослідженою в історіографії.

Перша спроба знайомства через книгу з постаттю В. Златарски відбулася ще за його життя. У 1925 р. в честь тридцятиріччя наукової роботи В. Н. Златарски було видано ювілейний збірник «Сборник в честь на В. Н. Златарски по случай 30-годишната му научна и професорска дейност. Пригответен от неговите ученици и почитатели». Вступна стаття до збірника була присвячена безпосередньо В. Златарски. Вона має суто біографічний характер. В ній коротко описані роки навчання в Росії, названі прізвища В. І. Ламанського та В. Г. Василевського, як тих, хто відкрили двері в науку В. Златарски. Також зазначені місця роботи, дати отримання наукових ступенів, коротко окреслена науково-громадська робота. Після статті подана бібліографія праць В. Н. Златарски з 1894 р. до 1925 р. [1].

З цього часу більше ніж десять років про видатного болгарського історика ніхто не писав. Основна кількість досліджень присвячених його постаті була надрукована вже після смерті. У 1935 р. після виснажливої хвороби, В. Златарски помер [1, с. 135]. А вже у 1937 р. було надруковано три праці присвячені професору. Одна з них була видана у Празі видатним чеським істориком та товаришем Василя Златарски – Ярославом Бідлом під назвою «Vasil Nikolov Zlatarski». В європейській історичній науці Я. Бідло відомий як славіст та візантолог,

мав досить тісні наукові інтереси разом із В. Златарски. Дочка Златарски, Креса Златарска–Тодорова, у своїй праці «Баща ми Васил Златарски» говорить, що її батько дуже гарно відзивався про Я. Бідло. Їхнє знайомство відбулося під час відрядження Я. Бідло до балканських країн. У листах Ярослав Бідло звертався до В. Златарски за порадами та інформацією з історії середньовічної Болгарії. У своїх спогадах К. Златарска–Тодорова опублікувала привітання від Я. Бідло до В. Златарски з тридцятиріччям наукової діяльності [7, с. 241–242]. Повертаючись до праці Я. Бідло варто сказати, що він вперше розкриває постать В. Златарски як науковця. Автор коротко аналізує відому «История на българската държава през средните векове». Далі Я. Бідло розкриває становлення В. Златарски як науковця. Серед тих, хто вплинув на формування наукових поглядів В. Златарски він виокремлює К. Речека. Я. Бідло згадує, що саме після знайомства Златарски з працями Речека, він глибоко зацікавився історією свого народу. Другим, хто вплинув на становлення Златарски Бідло називає професора В. Г. Василевського. Саме під його керівництвом у 1892 р. В. Златарски захистив дисертацію «Писмата на цариградския патриархъ Николай Мистикъ до българския царь Симеона». Також слід зазначити, що у кінці книги Я. Бідло опублікував бібліографічний список наукових праць В. Н. Златарски, в якому зібрав понад сто позицій [14].

Наступна робота належить М. А. Андреевій «Василий Николаевич Златарски», яка була опублікована в журналі «Slavia» у Відні. Вступна частина статті носить суто біографічний характер. На думку вченої, визначний вплив на формування наукового світогляду В. Златарски мав період навчання в Росії, де він познайомився з В. Г. Василевським та В. І. Ламанським. Навіть навчання в Берліні протягом 1893–1895 рр. не мали такого значного впливу. М. А. Андреева акцентує увагу на тому, що В. Златарски займався не лише розв'язанням дискусійних питань болгарської минушини, він постійно працював над створенням цілісної історії. Також автор зазначає, що найбільші досягнення В. Златарски стосуються розробки болгарського літочислення, церковного питання та проблеми християнізації. Серед особливих заслуг В. Златарски М. А. Андреева називає працю з історії Болгарії «Geschichte der Bulgaren. I. Teil: Von der Gründung der bulgarischen Reiches bis zur Türkenzeit (679–1396)», яка вийшла німецькою мовою. Найвагомим творінням В. Златарски на думку М. Андреевої є тритомна історія Болгарії. Крім основних проблем якими займався В. Златарски, автор виокремлює роботи з нової історії Болгар, етнографії, археології та чесько–болгарських взаємовідносин [1].

Наступна стаття у 1937 р. була надрукована Джеймсом Кларком «Zlatarski and Bulgarian Historiography» в міжнародному виданні The Slavonic and East European Review. Автор статті більше наголошує на досягненнях В. Златарски в дослідженні історії Болгарії. Д. Кларк зазначає, що В. Златарски активно займався науково–громадським життям. У 1905 р. він став співзасновником «Історичного товариства», яке, як наголошує автор, сприяло розвитку та популяризуванню історії Болгарії. На базі товариства видавався річний «Бюлетень», а з 1928 р. друкували періодичне видання «Болгарская историческая библиотека». Д. Кларк вважав, що В. Златарски був в першу чергу візантологом та послідовником свого вчителя

і наставника В. Г. Василевського. Вже потім він займався дослідженням історії Болгарії, російсько–болгарських відносин та національного Відродження. Не оминув автор характеристики В. Златарски як особистості та лектора в аудиторії. Він говорить, що В. Златарски завжди був досить вихованим, люб'язним та офіційним на лекціях. На думку Д. Кларка, дослідження В. Златарски стали одними з основ історії Болгарії, а його передчасна смерть стала втратою не лише для болгарської, а й світової історичної науки [15].

У 1940 р. вийшла в друк стаття Ю. Трифонова «Речи по случай годишнината отъ смъртта на проф. Васил Н. Златарски (Първоначалното и полусръдното образование на проф. В. Н. Златарски)». На думку автора, великий вплив на формування В. Златарски мала його родина та виховання у ній, а особливо батько – Нікола Златарски. Він, на думку Трифонова, був прикладом для наслідування. Адже Нікола Златарски був одним з учасників національного відродження у Болгарії, брав участь у вирішенні церковного питання, користувався авторитетом у рідному м. Тирново. Також важливим етапом у формуванні В. Златарски, на думку дослідника, є період здобуття початкової та середньої освіти. Ю. Трифонов зазначає, що ще в дитинстві, в школі В. Златарски мав жагу до наук. Після смерті батька він навчався в Петропавлівській гімназії, де також проявляв себе як здібний учень. При цьому Ю. Трифонов наголошує, що В. Златарски перебував у товариських стосунках з однокласниками та мав чимало друзів. Під час навчання проявляв себе як вихований, добрий та стриманий. Таким чином, виховання в родині та природні задатки до наполегливості посприяли становленню В. Златарски як історика та науковця. Цей висновок є головною тезою роботи Ю. Трифонова [12].

Наступне дослідження, присвячене В. Златарски вийшло у 1970 р. у другому виданні першого тому «История на българската държава през средните векове» під редакцією П. Петрова. В ній автор називає В. Златарски патріархом болгарської історіографії. У статті вказано, що В. Златарски був автором двохсот тринадцяти публікацій. До того ж автор перераховує його закордонні виступи на конференціях: Москва, Загреб, Прага та інші. Також в статті узагальнений перелік питань, що складають основу першого тому монументальної праці «История на българската държава през средните векове». Серед них вже згадувані теорія походження болгар, роль слов'ян у формуванні болгарської держави, формування першого болгарського царства та інші. Автор зазначає, що робота над I томом першої частини тривала 25 років, а в його зміст увійшли попередні напрацювання В. Златарски. П. Петров, як інші історики, вказує на активну культурницьку діяльність науковця в Болгарії. В підсумку автор зазначає, що роль В. Златарски в становленні болгарської науки є неосіненною [3].

Найцікавішою серед праць, присвячених В. Златарски є книга його доньки Креси Златарски–Тодорової – «Баща ми Васил Златарски», надрукована у 1975 р. Ця робота є збіркою до якої увійшли мемуари, розповіді, листи та інші особисті матеріали з родинного архіву В. Златарски. К. Златарска–Тодорова намагається проілюструвати родинне середовище в якому формувалася її батько. Беззаперечно, перше місце вона відводить Ніколі Златарски, акцентуючи увагу на його активній участі в

національному Відродженні країни. Також вона розглядає біографії усіх членів родини – матері Анастасії, братів Александра, Георга та Стефана, а також сестри Вікторії. Розглядаючи ці матеріали можна прийти до висновків, що родина Златарски належала до кола патріотичної інтелігенції, які зробили помітний внесок у національне відродженні Болгарії. Крім біографії донька приділяє увагу людським та сімейним якостям свого батька. Так окремим розділом К. Златарска–Тодорова згадує свої дитячі роки. Вона описує батька як добру, люблячу, турботливу, серйозну людину. Зі спогадів доньки помітно, що В. Златарски любив свою родину та був авторитетом для наслідування у ній [7].

У 1978 р. було надруковано декілька статей у виданні *Известия на българското историческо дружество* Т.32. У цьому виданні присвячено окремий розділ В. Н. Златарски «Юбилейна сесия за Васил Златарски». Статті надруковані такими авторами: Петър Петров «Васил Златарски като историк на Средновековна България» [10], Мария Велева «Васил Златарски като историк на българската историческа наука» [4], Димитър Цанев «Васил Златарски и проблемите на българското Възраждане» [13], Илка Петкова «Васил Златарски за кръстоносните походи и Балканите» [9], Елка Дроснева «Златарски, Рънсиман и историята на Първата българска държава» [5], Лизбет Любенова «Една интересна кореспонденція» [8].

Кілька статей, присвячених В. Златарски вийшли на початку ХХІ ст. Так у 2006 р. було надруковано статтю «140 години от рождението на акад. Васил Златарски» у видавничтві музею «Св. Климент Охридський» [16]. У 2008 р. у м. Харкові було видано біографічний довідник «Почесні члени Харківського університету», де також була надрукована невелика стаття «Златарский (Златарски) Василь Миколайович (Васил Николов)» [6]. В цьому ж році у видавничтві «Homo Sciens» була надрукована стаття «Ерата Златарски в Софийския университет» [2]. Всі ці статті мають суто біографічний характер.

Таким чином, постає професора Васи́ла Златарски залишається малодослідженою в сучасній історичній науці. Переважна більшість розглянутих нами праць мають біографічний характер, або ж висвітлюють лише один з напрямів діяльності вченого. Безумовно, найяскравішою є робота Креси Златарски–Тодорової, яка вміщує в собі особистісні характеристики В. Н. Златарски. Подальше дослідження спадщини болгарського історика дозволить нам сформувати цілісне уявлення про його життєвий та творчий шлях.

#### Список використаних джерел

1. Андреева М. А. Василий Николаевич Златарски // *Slavia*. – *Rochnik XV*. – Sesit 1. – Praha., 1937. – S.135–138.
2. Арсенова И. Ерата Златарски в Софийския университет // *Homo sapiens*. – 2008. – №2. – С.6–7.
3. Васил Н. Златарски и първият том на неговата «История на българската държава през средните векове» / под. ред. П. Петрова / Златарски В. История на българската държава през средните векове. – София, 1918. – Т.1. – С.8–28 [Електронний ресурс]. – Режим достпу: <http://www.promacedonia.org/vz1a/index.htm>
4. Велева М. Васил Златарски като историк на българската историческа наука // *Известия на българското историческо дружество*. – 1978. – Т.32. – С.305–315.
5. Дроснева Е. Златарски, Рънсиман и историята на Първата българска държава. // *Известия на българското историческо дружество*. – 1978. – Т.32. – С.331–341.
6. Златарський (Златарски) Василь Миколайович (Васил Николов) // Почесні члени Харківського університету. Біографічний довідник. – Х., 2008. – С.106–107.

7. Златарска–Тодорова К. Баша ми Васил Златарски. – София, 1975. – 266 с.
8. Любенова Л. Една интересна кореспонденція // *Известия на българското историческо дружество*. – 1978. – Т.32. – С.341–349.
9. Петкова И. Васил Златарски за кръстоносните походи и Балканите // *Известия на българското историческо дружество*. – 1978. – Т.32. – С.323–331.
10. Петров П. Васил Златарски като историк на Средновековна България. // *Известия на българското историческо дружество*. – 1978. – Т.32. – С.283–305.
11. Сборник въ честь на В. Н. Златарски по случай 30–годишната му научна и професорска дейност. Приготвен от неговите ученици и почитатели. – София, 1925. – 537 с.
12. Трифоновъ Ю. Речи по случай годишнината отъ смъртъта на проф. Василь Н. Златарски // *Летопис на Българската академия на науките*. – 1940. – С.237–245.
13. Цанев Д. Васил Златарски и проблемите на българското Възраждане // *Известия на българското историческо дружество*. – 1978. – Т.32. – С.315–323.
14. Bidlo J. Vasil Nikolov Zlatarski / J. Bidlo. – Praha, 1937. – 32 s.
15. Clarke James F. Zlatarski and Bulgarian Historiography // *The Slavonic and East European Review* 15 (44). – 1937. – P.437–439.
16. 140 години от рождението на академик Васил Златарски // *Museum*. – 2006. – №5. – С.36–37.

#### References

1. Andreeva M. A. Vasilij Nikolaevich Zlatarski // *Slavia*. – *Rochnik XV*. – Sesit 1. – Praha., 1937. – S.135–138.
2. Arsenova I. Erata Zlatarski v Sofijskija universitet // *Homo sapiens*. – 2008. – №2. – S.6–7.
3. Vasil N. Zlatarski i p#rvijaj tom na negovata «Istorija na b#lgarskata d#rzhava prez srednite vekove» / pod. red. P. Petrova / Zlatarski V. Istorija na b#lgarskata derzhava prez srednite vekove. – Sofija, 1918. – T.1. – S.8–28 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.promacedonia.org/vz1a/index.htm>
4. Veleva M. Vasil Zlatarski като историк на b#lgarskata istoricheska nauka // *Izvestija na b#lgarskoto istoricheskoto druzhestvo*. – 1978. – T.32. – S.305–315.
5. Drosneva E. Zlatarski, R#nsiman i istorijata na P#rvata b#lgarska d#rzhava. // *Izvestija na b#lgarskoto istoricheskoto druzhestvo*. – 1978. – T.32. – S.331–341.
6. Zlatars'kij (Zlatarski) Vasil' Mikolajovich (Vasil Nikolov) // *Pochesni chleny Harkivs'kogo universytetu. Biografichnyj dovidnyk*. – H., 2008. – S.106–107.
7. Zlatarska–Todorova K. Bashha mi Vasil Zlatarski. – Sofija, 1975. – 266 s.
8. Ljubenova L. Edna interesna korespondencija // *Izvestija na b#lgarskoto istoricheskoto druzhestvo*. – 1978. – T.32. – S.341–349.
9. Petkova I. Vasil Zlatarski за k#r#stonsnite pohodi i Balkanite // *Izvestija na b#lgarskoto istoricheskoto druzhestvo*. – 1978. – T.32. – S.323–331.
10. Petrov P. Vasil Zlatarski като историк на Srednovekovna B#lgarija. // *Izvestija na b#lgarskoto istoricheskoto druzhestvo*. – 1978. – T.32. – S.283–305.
11. Sbornik v' chest' na V. N. Zlatarski po sluchaj 30–godishnata mu nauchna i profesorska dejnost. Prigotven ot negovite uchenici i pochitateli. – Sofija, 1925. – 537 s.
12. Trifonov# Ju. Rechi po sluchaj godishninata ot# sm#rt#ta na prof. Vasil' N. Zlatarski // *Letopis na B#lgarskata akademija na naukite*. – 1940. – S.237–245.
13. Canev D. Vasil Zlatarski i problemite na b#lgarskoto V#zrazhdane // *Izvestija na b#lgarskoto istoricheskoto druzhestvo*. – 1978. – T.32. – S.315–323.
14. Bidlo J. Vasil Nikolov Zlatarski / J. Bidlo. – Praha, 1937. – 32 s.
15. Clarke James F. Zlatarski and Bulgarian Historiography // *The Slavonic and East European Review* 15 (44). – 1937. – P.437–439.
16. 140 godini ot rozhdenieto na akademika Vasil Zlatarski // *Museum*. – 2006. – №5. – S.36–37.

*Bezverha V. M., postgraduate student of the Department of World History Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko (Ukraine, Kirovohrad), bezverha@mail.ua*

#### Figure of V. Zlatarsky in historiography

*Vasil Nikolov Zlatarsky is one of the founders of the Bulgarian historical scholarship. His creativity relates to the end of XIX – early XX century, the period coincided with the development of the young Bulgarian state. V. Zlatarsky one of the*